

JAV tebedraudžia finansuoti iš federacinių lėšų adatų keitimo narkomanams programas

J.G.Jakubčionis

Visuomeninės organizacijos „Tėvai prieš narkotikus“ pirmininkas,
Lietuvos blaivybės fondo tarybos pirmininkas
2007 m. gruodis

Kol Lietuvoje vis labiau plečiamos vadinamosios „žalos mažinimo programos“, tokios, kaip „žemo slenksčio“ metadono programa, ir vykdomos mobilios paslaugos - švirkštų dalijimas narkomanams tiesiai iš automobilių („Mėlynasis autobusiukas“), o 2007 metais jau įteisinta ir švirkštimosi kambarių nelegaliai įgytiems narkotikams leisti programa, kitaip tariant, kol Lietuvoje, nepaisant tarptautinių įsipareigojimų, vyksta narkotikų legalizavimas, JAV valdžia, turinti ilgą kovos su narkotikais istoriją, vadinasi ir daug didesnę patirtį, deda dideles pastangas siekdama tokių programų palaipsniui atsikratyti.

1988 metais lapkričio 4 d. JAV priimtu įstatymu „Įvairių sveikatos programų išplėtimas 1988 m. (*Health Omnibus Programs Extension of 1988, Pub L No 100-607, 102 Stat 3048 (sec. 256(b))*) buvo uždrausta finansuoti iš federacinių lėšų adatų keitimo (narkomanams) paslaugas „...iki **JAV prezidentas arba sveikatos ministras** (pabrėžta mūsų) nustatys, kad demonstracinės (parodomosios) adatų keitimo programos (AKP) galėtų efektyviai mažinti piktnaudžiavimą (narkotikais) ir riziką užkrėsti visuomenę etiologiniu AIDS agentu“. (Interneto žurnalas *Human Rights Watch* - „Žmogaus teisių sargyba“. Žr., <http://www.hrw.org/reports/2003/usa0903/5.htm>).

Toks draudimas buvo priimtas dėl kaltinimų, kad šios programos skatina nelegalių narkotikų vartojimą.

Dar griežčiau formuluojamas minėtas draudimas „Išplėstiniame piktnaudžiavimo alkoholiu, piktnaudžiavimo narkotikais ir psichikos sveikatos patobulintame įstatyme“ (*Comprehensive Alcohol Abuse, Drug Abuse, and Mental Health Amendments Act of 1988, Pub L No 100-690 (Title II, Subtitle A), 102 Stat 3048 (sec. 2025(2)(A))*), kuriuo nustatyta, kad negalima daryti jokių išlaidų bet kokiai programai, skirtai platinti sterilias adatas poodinėms (hipoderminėms) bet kokio nelegalaus narkotiko injekcijoms, ar platinti chlorkalkes adatoms tokioms poodinėms injekcijoms dezinfekuoti“. Tai patvirtinama ir Rajeno Vaito (Ryan White) „Išplėstiniame AIDS išteklių nepaprastajame įstatyme“ (*Comprehensive AIDS Resources Emergency Act of 1990, Pub L No 101-381, 42 USC 300ff (sec. 422)*).

Vėliau 1990, taip pat 1991 m. JAV Darbo, Sveikatos ir humanitarinių paslaugų bei Švietimo departamentų ir susijusių žinybų asignavimų įstatymais (*Departments of Labor, Health and Human Services, and Education, and Related Agencies Appropriations Act, 1990, Pub L No 101-166, 103 Stat 1159 (sec. 520)*, *Departments of Labor, Health and Human Services, and Education, and Related Agencies Appropriations Act, 1991, Pub L No 101-517, 104 Stat 2190 (sec. 513)*), buvo nustatyta, kad:

„Jokių pagal šį įstatymą asignuotų lėšų negalima naudoti bet kokiai programai, skirtai platinti sterilias adatas poodinėms (hipoderminėms) bet kokio nelegalaus narkotiko injekcijoms iki **JAV prezidentas** (pabrėžta mūsų) patvirtins, kad tokios programos gali efektyviai stabdyti ŽIV plitimą ir, kad jos neskatina nelegalių narkotikų vartojimo“ (1991 m. įstatymo formuluotė, žr. <http://history.nih.gov/01Docs/historical/documents/PL101-517.pdf>).

Nuo tol, kaip matome, galutinis sprendimas dėl AKP finansavimo yra patikėtas tik JAV prezidentui, jų finansavimo iš federacinio biudžeto negali spręsti sveikatos ministras ar koks kitas valdininkas.

Šis draudimas aptariamasis taip pat ir 1992 m. Alkoholio, piktnaudžiavimo narkotikais ir psichikos sveikatos valdybos ADAMHA reorganizavimo įstatyme (*Alcohol, Drug Abuse and*

Mental Health Administration Reorganization Act, Pub L No 102-321, 106). Buvo nustatyta, kad draudimas finansuoti AKP iš federacinių lėšų gali būti panaikintas tik tuo atveju, „...jeigu JAV Prezidentas patvirtins, kad tokios programos efektyviai stabdo ŽIV plitimą ir neskatina nelegalių narkotikų vartojimo“

Nors JAV Kongresas ir priėmė įstatymus nefinansuoti adatų keitimo programų iš federacinio biudžeto, jų vykdyti valstijų, savivaldybių ir privačiomis lėšomis nebuvo uždrausta. Bet 1998 metais Kongresas pirmą kartą nustatė specialius suvaržymus Kolumbijos apygardos (kurioje yra JAV sostinė Vašingtonas) adatų keitimo programai, o 2001 m. biudžeto pataisomis šiai apygardai buvo ne tik uždrausta adatų keitimo programos finansuoti iš apygardos biudžeto, bet ir buvo nustatyta, kad privačiomis lėšomis finansuojamos AKP neturi būti vykdomos arti viešajai valdžiai priklausančių pastatų ir arčiau, negu per 1000 pėdų (apie 300 metrų) nuo mokyklų. Tai patvirtina JAV valdžios įsitikinimą, kad šios telkiančios narkomanų programos kelia grėsmę visuomenei.

Energingai spaudžiant narkotikų legalizavimo šalininkams, 2002 metais buvo panaikinti suvaržymai privačiai finansuojamoms programoms Kolumbijos apygardoje, tačiau draudimas jas finansuoti iš federacinių lėšų išliko.

Prezidentas Bilas Klintonas, kuriam kartais priekaištaujama dėl nepakankamai griežtos narkotikų politikos, 1988 metais atlaikė didelį AKP šalininkų spaudimą ir atsisakė panaikinti draudimą finansuoti AKP iš federacinių lėšų. Šią politiką tęsia ir dabartinis JAV prezidentas Džordžas Bušas.

Matome, kad JAV administracija į adatų narkomanams dalijimą žiūri labai atsargiai, nes AKP veiklą vertinančių įvairių tyrimų duomenys yra priešaringi ir ligšiol jokių būdu neteikia galimybių patikimai nustatyti, kad tokiomis programomis būtų įmanoma stabdyti ŽIV plitimą neskatinant intraveninės narkomanijos.